

Ten westen van de Wynserdyk.(1)

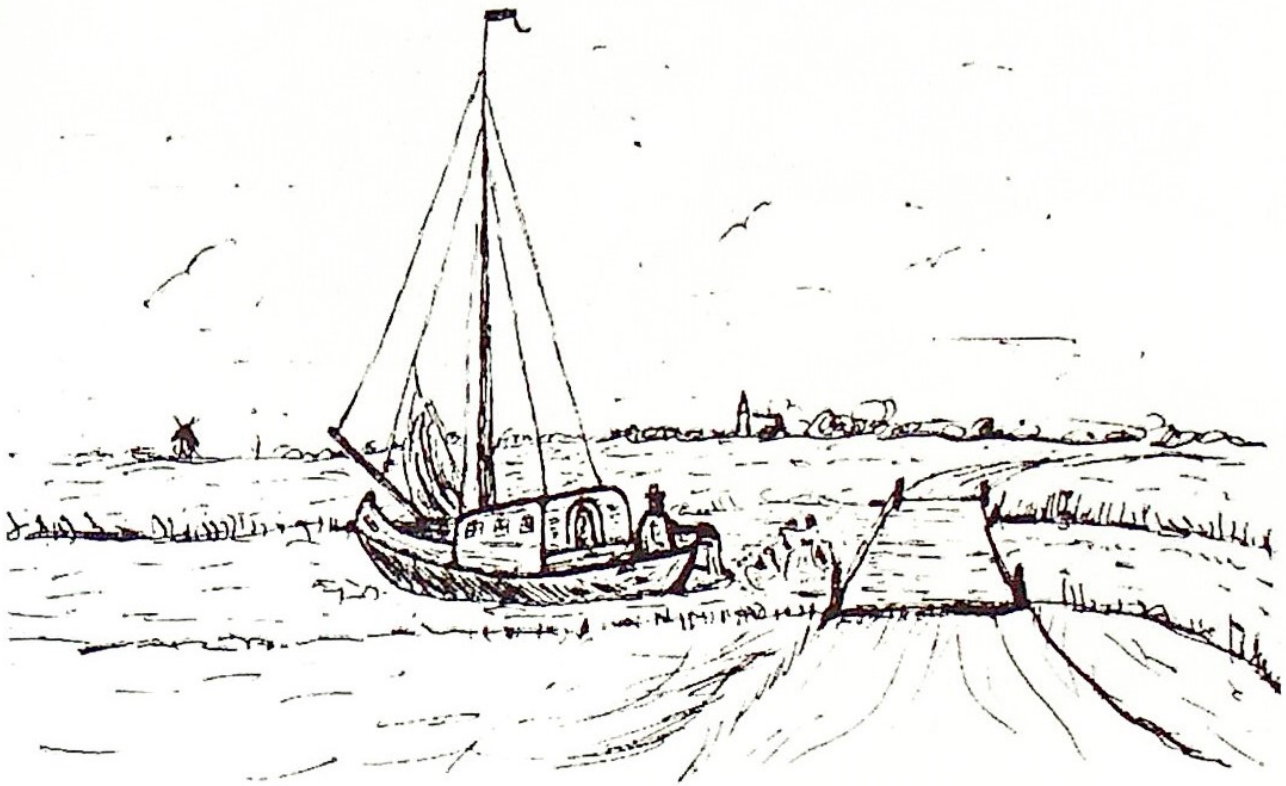
Deze keer een kaartje van het gebied ten westen van de Wynserdyk. Dat is nodig om de interessante verhalen te vertellen, die uit de historie, tot op vandaag, tot ons zijn gekomen.

Bovenaan ziet U de Keimpe- of "Spoektille" aangegeven. Hierbij lag(en ligt!) dus het land, dat een zekere **Laas thoe Santlean** in 1327 doneerde aan de Martinikerk te Oosterend. Vijf jaar eerder, nl. op 22.3.1322 vond er op de uithof Ter Poorte onder Boksum een verschrikkelijk drama plaats. Die nacht werd hier de abt van het abdij klooster Lidlum **Eelco van Liauckama** door de volledig ontspoorde bewoners doodgeslagen. In de vroege morgen van de volgende dag vond men het ontzielde lichaam drijvend in de slotgracht.

Een schok ging door Friesland en ver daarbuiten; dat zo'n integer persoon op zo'n wrede wijze was vermoord.

Als opvolger werd de Oosterender dorpspastoor **Keimpo van Weidum** aangewezen! En zo werd de pastoor van Oosterend abt van het vermaarde klooster Lidlum. Hij was een krachtadig persoon, die bij de uitbouw van de abdij veel tot stand bracht.

Zeker niet onmogelijk is, dat de tille in de Oude Dijk tussen Oosterend en Wommels, de Keimpe-tille vernoemd is naar deze zelfde dorpspastoor, die op allerlei gebied in deze omgeving bijzonder actief was, en daarom geschikt geacht het zware ambt van abt van de abdij Lidlum te vervullen....en leeft zijn naam voort tot op de dag van vandaag. F.K.R.

Ten westen van de Wynserdyk.(2)

De herkomst van de voornaam **Keimpe** dichtten wij toe aan de Oosterender dorpspastoor **Keimpo van Weidum**. Maar vanwaar die toevoeging "Spoek - of Spoketille?"

De overlevering vertelt: dat in een late avond, terwijl het reeds schemerde, een schipper de nauwe doorgang van de tille passeerde en ineens, achter zijn scheepje, een lijk zag komen bovendrijven. De man schrok zich wezenloos en vluchtte weg in panische angst. Nadien wordt de tille de **Keimpe- of Spoketille** genoemd. (overlevering loc. Oosterend).

Vaststaat, dat er historisch een relatie bestaat tussen **Abt Eelco**, die op Ter Poorte onder Boksum gewelddadig aan zijn einde komt en de Oosterender **Dorpspastoor Keimpo**, die hem nadien als **Abt van het Klooster Lidlum, de abdij te Oosterbierum**, opvolgt. Verder, het vinden van een onbegraven lijk wijst er op, dat geen weerwraak is toegepast. Dit verzuim, tegen de traditie van de oude Friezen, zal de nieuwe **abt Keimpo van Weidum** zijn verweten -als het niet nakomen van een wettige verplichting.

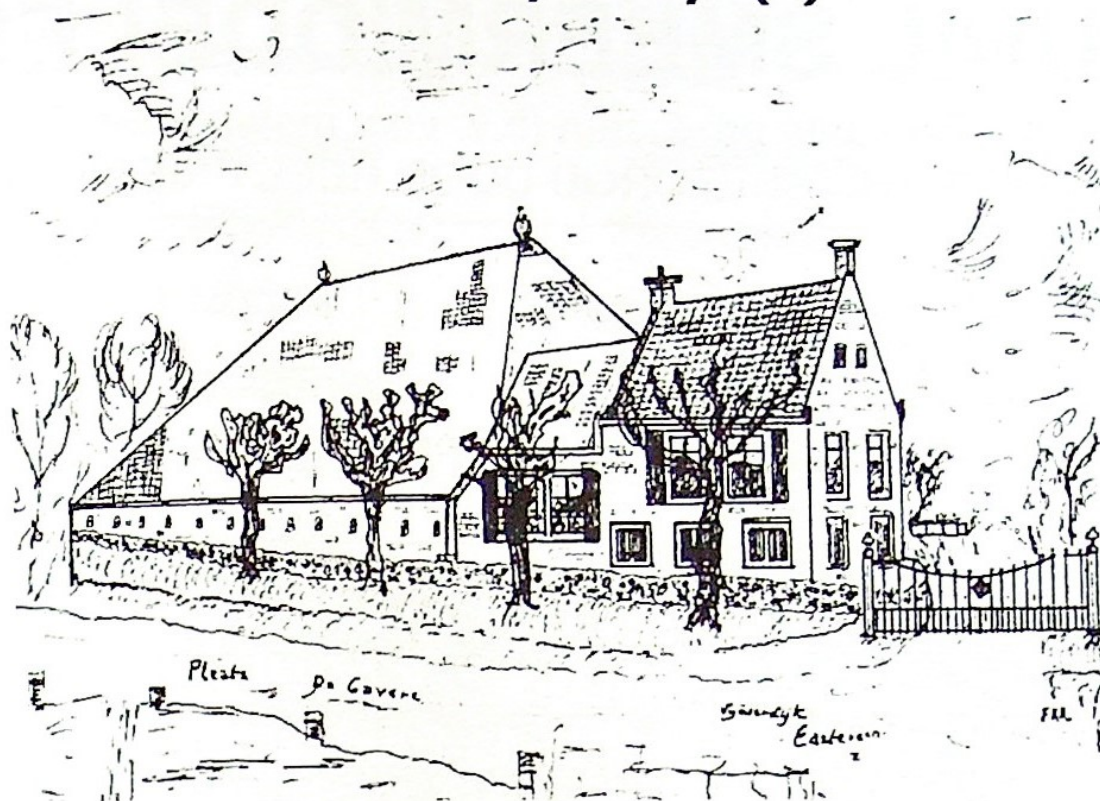
Hij handelde echter in de geest van zijn voorganger die wist: -Immers, levend onder een andere orde!! **Mij komt de wrake toe, zegt de Here God, ik zal het vergelden!** Treffend komt dit ook tot uitdrukking in het vervolg van de overlevering. (loc. Boksum).

Als de geschrokken Boksumers het lichaam van abt Eelco in de slotgracht van Ter Poorte vinden, nog gekleed in de abtsmantel, dan zien ze tot hun grote verbazing dat uit de beide mouwen, links en rechts **witte- en rode rozen** te voorschijn zijn gekomen.

Witte- en Rode rozen!

De roos is de meest koninklijke bloem! Wit en rood, zijn belangrijke hoofdkleuren in de Christelijke traditie, als onschuld door vergeving. FKR. Ver.Beh. Kul. Hst. waarden.

Ten westen van de Wynserdyk (3)

Deze pentekening verbeeldt de grote en voornamelijk boerderij, die eens stond aan de noordwestzijde van de Wynserdyk. Hier staan nu drie woningen Wynserdyk 10 a, b, en c. De toegangsreed en erf, eenmaal aan de achterzijde van deze boerderij, wordt nog dagelijks gebruikt door voetgangers en fietsers, die hier tegenover de voormalige gereformeerde kerk hun weg vinden van en naar de nieuwbouw "De Boomgaard".

De Sathe en Landen waren eenmaal bezit van de familie De Gavere. Hun wapen bevindt zich aan de kerktoren. Zeker is, dat zij vluchtelingen waren (Hugenoten) afkomstig uit het gebied op de grens van Frankrijk en België.

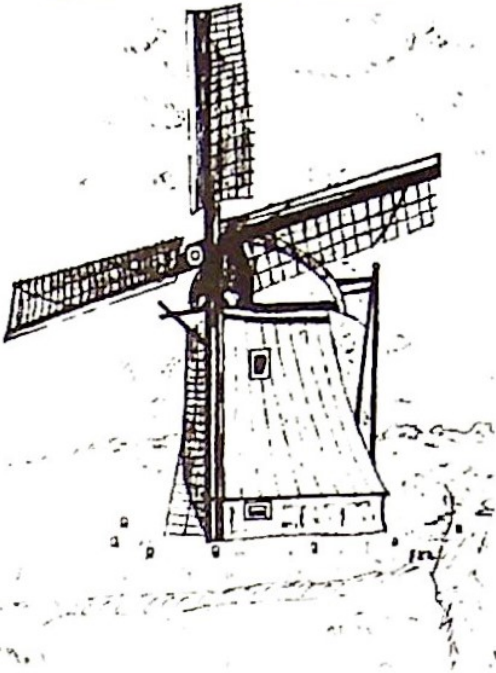
De relatie van Oosterend en deze familie ontstond nadat Ds. Petrus de Gavere hier predikant werd, waarvan de zoon Lambertus de boerderij in eigendom verwierf. De laatste telg uit dit geslacht die het boerenbedrijf in dit pand uitoefende was Durk de Gavere. In 1926 hield hij boelgoed waarna hij vertrok naar Bergum. Er waren meerdere kopers, zodat de bedrijfseenheid verloren ging. In 1866 voltrok zich op het nu nog aanwezige erf/de reed een voorval met ernstige gevolgen. Een hond, die vanaf de Wynserdyk het dorp in kwam lopen beet Beitske, een tienjarig meisje, die daar met haar vriendin aan het touwtjespringen was. Enige dagen later openbaarde zich bij haar een ernstige ziekte met verlamingsverschijnsels. Van uur tot uur verslechterde haar toestand met hevige benaudheid. Op 10 juli 1866 stierf Beitske de Gavere..

De hond, die haar had gebeten, bleek hondsdol. Het zieke onrustige dier had met de beet de ziekte op het kind overgebracht. Door inenting werd tenslotte de ziekte, die vroeger epidemisch (soms) veel slachtoffers eiste, bedwongen.FKR.

Ten westen van de Wynserdyk (4)

De wille van de molen

De wille van de molen, vroege stand, de wille van de molen

Enige keren kwam, in deze rubriek, de bedijking en inpoldering ter sprake. Werkzaamheden om landerijen met hun bewoning van mens en dier te beschermen. Tegen het opdringende zeewater. Minstens even belangrijk echter is het verweer tegen hemelwater. Als dat water in bakken uit de hemel valt. Er overlast ontstaat. Dan moeten de bewoners kunnen ingrijpen. Grote gemalen komen in bedrijf. Die dat overtollige water, langs sloten, vaarten en kanalen terug voeren naar de zee; de zee waarboven en waaruit de depressies waren geformeerd, om zich, in een eeuwige wisselwerking tot bevloeing en bevruchting én als een rijke zegen te ontladen boven het dorstige land.

Eeuwenlang gaf het wassende water grote schade; konden in herfst en winter grote delen van ons dorpsgebied verworden tot verdronken land. Tot bedijking en inpoldering een grote verbetering gaven.

De tweede stap was de bemaling.

Uit de 14e eeuw komt het bericht, dat onder Lutkewierum "een ton met een soort fijzel" in gebruik is, waarmee met handkracht overtollig water wordt weggemaald.

De handkracht wordt vervangen door windkracht en de jasker is geboren!

Het friese land wordt volgebouwd en volgestouwd met honderden door de wind aangedreven watermolens: De muontmolen of de spinnekop, ze worden voor de boer "de twadde lânhearre"; de bemaling een zaak van aanhoudende zorg.

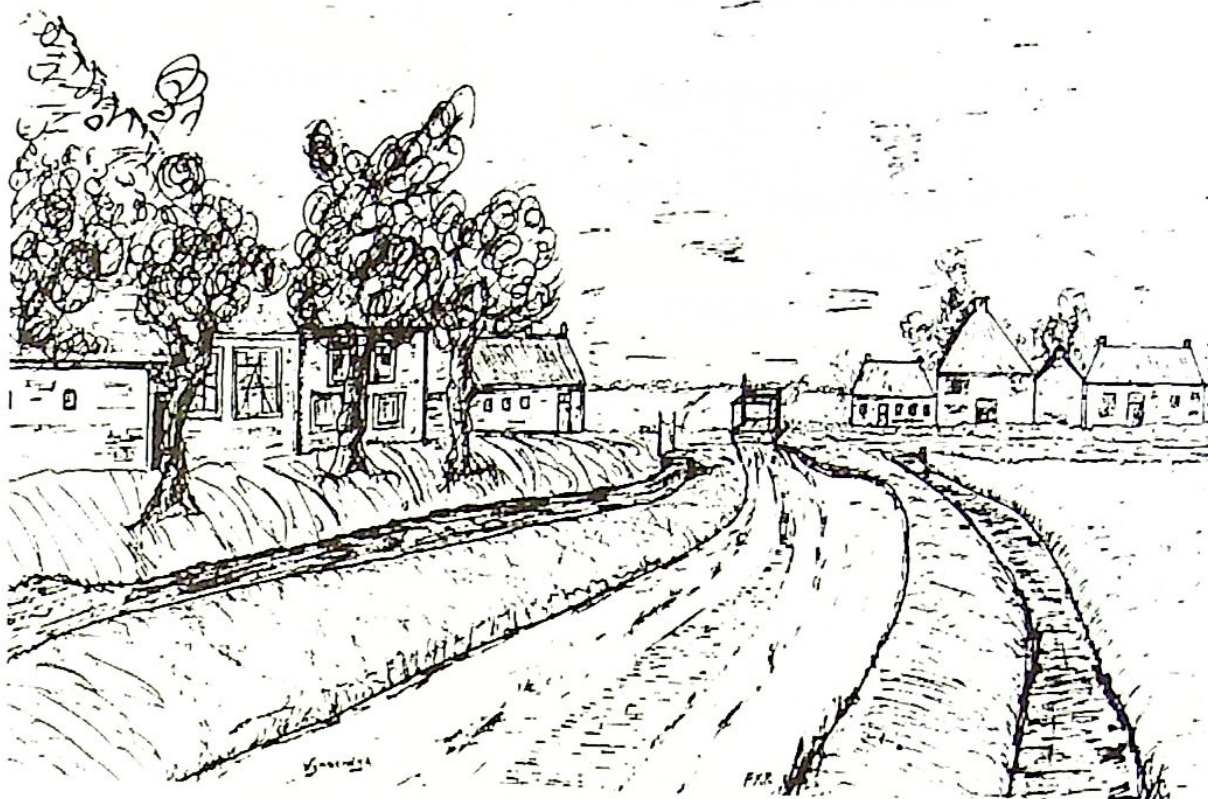
Tot de mechanisatie kwam; een enkele molen rest ons nog als een curiositeit.

De geschiedenis vertelt, dat de molens, door de mens, ook voor andere doeleinden werden gebruikt.

Zo was er de berichtgeving via de wiekenstand.

Is er het bericht dat een mennoniete vrouw Claasken aan haar rechters opbiechtte, vòordat de scherprechter haar leven nam én dat van haar man, dat ze in een molen was gedoopt. En eens toen twee boerenarbeiders van Oosterend, in een vroege morgen, begin 18e eeuw, op weg waren naar hun werkgever, een molen passeerden, kindergeschrei hoorden en polshoogte gingen nemen, troffen ze in de molen een man en een vrouw. Zwervers. De vrouw bleek die nacht in de molen te zijn bevallen. Later die dag deden de beide mannen in Wommels aangifte van de geboorte van dat kind, een meisje, waarvan de nazaten nog in onze omgeving wonen. FKR. Ver.Beh.Kul.Hist.waarden

Ten westen van de Wynserdyk (5)

"De Wynserdyk naar de Smidsbrug te zien". De boerderij "De Gavere" met iets verderop de "Pastorieplaats". Eeuwenlang lag deze boerderij, als een aaneengesloten, geheel ten westen van de vaart naar Wommels. Een deel hiervan wordt, in de Beneficiaalboeken (1543), nog aangeduid als rietland. Dit betekent, dat hier het hoge land, waarvan op Skrok nog een restant rest (knipgrond), door hoge watervloeden was aangetast; door de zee, die delen van deze gronden had weggenomen.

Door menselijk ingrijpen (bedijking) werd vervolgens een verlandingsproces geactiveerd, waarbij via het "recht van aanwas" het aangegroeide land toeviel aan de naastgelegen grondeigenaren, zo ook de pastoralia met als vruchtgebruiker de residerende dorpspastoor.

De kleine polder, die was ontstaan, werd ten zuiden begrensd door de Wynserdyk als deel van de Oosterender polderdijk, met hierop haaks, ten westen, de huidige slaperdijk en ten noordoosten de vaart naar Wommels. De grond, die uit deze gegraven vaart vrijkwam, werd als een polderdijk op de westelijke oever gelegd. De pastoralia had eigen bemaling. De vaart naar Wommels komt in de kerkenrekenboeken tersprake als een doodzieke vrouw hierlangs wordt vervoerd van Oosterend naar Wommels. Daar practiseert Doctor Schotanus. En zoals ook nu ernstig zieken worden overgebracht naar plaatsen, ziekenhuizen, waar meer deskundige hulp voorhanden is, zo, in bepaalde gevallen, ook toen.. Zij wordt, per boot, overgebracht naar Wommels en "in de kost gedaan". Het heeft echter niet mogen baten; de vrouw overlijdt. Twee Oosterender burenvrouwen gaan naar Wommels om de gestorvene "af te leggen". De kerk betaalt de rekening voor het vervoer, en haar stoffelijk overschot "in de kiste toe-huis te brengen" alsmede voor het "afleggen". Het betreft hier één van de drie zusters, die als "protestantse nonnen" de zieke en hulpbehoevende medemens in Oosterend, namens de kerk, behulpzaam waren. FKR.